

Učiti kritično razmišljati o stanju v družbi in prostoru se mi zdi bistveno

Intervju z Anjo Planišček

Pogovarjala se je Špela Nardoni Kovač

Anja Planišček (1970) je leta 1997 diplomirala na ljubljanski Fakulteti za arhitekturo in nadaljevala podiplomski študij na AA School of Architecture v Londonu. Na fakulteti se je zaposlila leta 2003, najprej kot asistentka in kasneje kot predavateljica. Deluje na umetniškem, pedagoškem in strokovnem področju. Pri delu se osredotoča na družbene probleme, kot sta revščina ter nedostopnost izobraževanja in stanovanj. S skupinami študentov in mentorjev fakultete je sodelovala pri mednarodnih razvojno-humanitarnih projektih – gradnji učilnice in knjižnice ter večnamenske dvorane v Johannesburgu v JAR (2010–2011), Amasika – prehodnega doma za otroke z ulice v Kabaleju v Ugandi (2017) ter izobraževalnega središča v Brufutu v Gambiji (2018–2019). Na umetniškem področju deluje v sodelovanju z arhitekti in umetniki, zato se v njenih delih pogosto prepletajo arhitektura in sodobne umetniške prakse. S kolegi je leta 2002 osnovala zavod za prostorsko kulturo Trajekt, v okviru katerega so nastali spletni časopis, arhitekturni vodnik in razstave, ki obravnavajo slovensko modernistično arhitekturo in razvoj stanovanjske gradnje. V zadnjih letih se osredotoča na probleme stanovanjskega področja in možnosti uvedbe najemnih stanovanjskih zadrug v Sloveniji. Anja Planišček je za svoje delo prejela že več nagrad – dve Plečnikovi medalji, zlato ptico, dvakrat zlato svinčnik, častno članstvo ZAPS in zlato plaketo Univerze v Ljubljani.

© Miha Fras

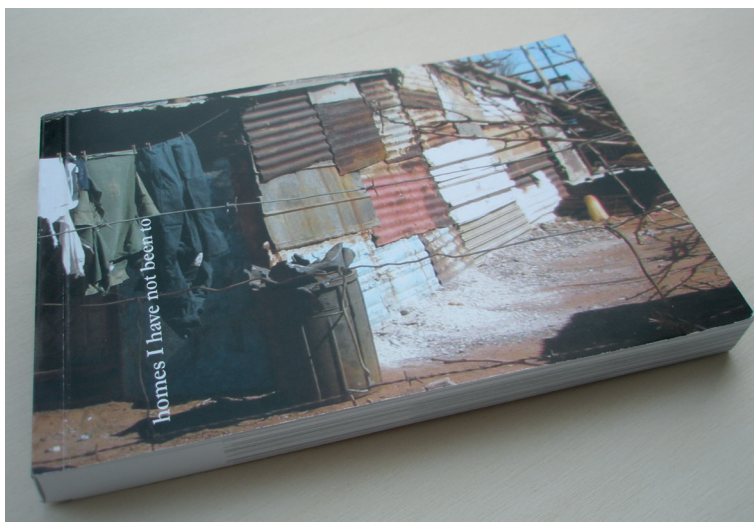
Iz vašega življenjepisa, nabora dejavnosti, s katerimi se ukvarjate, veje družbena angažiranost na različnih področjih (stanovanjska politika, ohranjanje modernistične arhitekture, humanitarni projekti ...).

Da, precej pisano je. Ko sem urejala dela za habilitacijo na Univerzi, sem bila še sama presenečena in jih nisem znala niti dobro razvrstiti. Mogoče je družbeni angažma res nekakšna rdeča nit – razvojno-humanitarni projekti, projekti s področja stanovanjske problematike, promocije dediščine slovenske modernistične arhitekture, socializacija arhitekture itd. Vsekakor pa je veliko teh dejavnosti sestavni del mojega delovanja na fakulteti, kjer poskušam pedagoško in »umetniško-raziskovalno« delo čim bolj povezati.

Izobraževanje mladih oziroma študentov v tej družbeno angažirani smeri je zelo pomembno. Kako pa je v to zaneslo vas? Kateri so bili tisti ključni dejavniki?

Vse od diplome dalje sem bolj kot na »profitnem« delovala na »neprofitnem« kulturno-umetniškem področju. Po diplomi sem začela sodelovati z arhitektko in vizualno umetnico Apolonijo Šušteršič. Tudi mnogo mojih prijateljev je tedaj delovalo v nevladnih kulturno-umetniških organizacijah. Kmalu po vrnitvi s podiplomskega študija v Londonu smo s kolegi ustanovili nevladno organizacijo Trajekt. V okviru tega zavoda sem izvedla veliko projektov, ki so problematizirali družbene in prostorske teme, ki so se mi v določenem času zdele pomembne.

Na Fakulteti za arhitekturo sem dolgo delala kot asistentka pri prof. Alešu Vodopivcu in v seminarju smo se pogosto ukvarjali z družbeno angažiranimi projekti. Leta 2009 smo se na pobudo študenta Mihe Prosenca vključili v mednarodno razvojno sodelovanje. Miha je bil na izmenjavi na TU München in je tam spoznal delo arhitekturnih študentov v Južnoafriški republiki.

© Anja Planišček

Domovi, kjer nisem bila, kolektivni fotografski projekt: Fotografije so iz projekta, ki sem ga naredila »za dušo« v Južnoafriški republiki. Udeleženci projekta so s fotoaparati za enkratno uporabo slikali svoje domove. Fotografije sem zatem zbrala in jih uredila v knjigo, in vsak udeleženeec je dobil svoj izvod.

TU München je tedaj sodeloval s Christophom Chorherrjem, avstrijskim politikom, ki si je prizadeval vključiti študente evropskih arhitekturnih šol v gradnjo družbenih objektov, kot so vrtci, šole in centri za otroke s posebnimi potrebami, v Južni Afriki. Navdušilo ga je delo Rural Studia v Alabami, kjer so študenti v okviru študijskega programa gradili hiše za ljudi, ki so po orkanu Katrina izgubili domove. Chorherr je začel z gradnjo vrtcev v revnih predelih Johannesburga in se zatem odločil, da v sodelovanju z evropskimi arhitekturnimi šolami zgradi šolski kompleks Ithuba Community College v Magagula Heights Townshupu pri Johannesburgu. Zemljišče je v dobrobit lokalne skupnosti ponudil lastnik sosednje mlekarne. Študenti TU München, TU Gradec, RWTH Aachen, FH Kaernten, TU Linz in drugih šol so v Ithubi skupaj z lokalnimi delavci gradili posamezne stavbe. V projekt smo se z gradnjo dveh stavb vključili tudi na ljubljanski Fakulteti za arhitekturo.

humanitarna nevladna organizacija Edirisa UK, ki je bila naša partnerska organizacija pri gradnji hiš za zdravnike.

Ko torej enkrat navežeš stike, imaš možnost še naprej delovati na tem področju ...

Da, a se je treba neprestano truditi, saj je težko najti partnerje, ki zares delajo dobro. Mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarna pomoč sta v devetdesetih letih pretežno prešla od velikih financiranih projektov mednarodnih organizacij na manjše, ki jih vodijo nevladne organizacije. Te delujejo bolj lokalno in neposredno, z boljšim uvidom v probleme v določenem okolju, a žal je pogosto to tudi »biznis«, zato je treba dobro presoditi delovanje posamezne organizacije. To je težko, saj smo tuji in nikoli ne poznamo vseh okoliščin. Poleg tega se na lokalni ravni zavedajo, da smo iz »bogatejšega« dela sveta in tako vedno v nekakšni prednosti pred okoljem, v katero prihajamo, ne le v ekonomski, tudi kar zadeva izobrazbo in znanje. Dejstvo pa je, da okolja ne poznaš in da moraš najti način vzpostavljanja ravnovesja med ljudmi, kulturami, znanji in načini gradnje. In ravnovesja so krhka. Povezava znanj, lokalnih in naših, je tu ključnega pomena.

Ključna so bila torej poznanstva, mreža ljudi s podobnimi interesi ...

Da, in v primeru Ithube je bila organizacijska mreža že dobro vzpostavljena. Leta 2010 smo najprej zgradili knjižnico in učilnico. Stavbo smo v dveh semestrih načrtovali na fakulteti in jo zatem v dveh mesecih zgradili na lokaciji, v sodelovanju z lokalnimi delavci in študenti šole. Izkušnja je bila odlična in leto kasneje smo se vrnili in zgradili še večnamensko dvorano. Tovrstni projekti so velike akcije, ki zahtevajo dolgotrajne priprave, od zbiranja sredstev za gradnjo do njene izpeljave. Sredstva smo zbirali prek razpisov, štipendij, sponzorskih prošelj, različnih dogodkov, dražb, predavanj itd. Del gradnje so financirale tudi partnerske humanitarne organizacije, ki so bile pravzaprav naši »naročniki«. V Južni Afriki je bila to fundacija S²arch, ki jo je vodil Chorherr.

Opeka na opeko?

Tako nekako. Ne le da smo v teh okoljih tuji, tudi večina naših študentov običajno nima posebnih praktičnih znanj s področja gradnje. Na začetku vsakega projekta na fakulteti sicer organiziramo praktične delavnice, a šele gradbišče pomeni pravo soočenje z dejstvom, da je treba v osmih tednih postaviti stavbo od temeljev do strehe. In da so materialne okoliščine lahko skromne, saj včasih ni na voljo ne vode ne elektrike. To zahteva zelo dobro sodelovanje z lokalnimi delavci, povezovanje znanj in solidarnost.

Sledilo je obdobje globalne finančne krize, ki je udarila vse. Še bolj je prizadela revnejše države, saj so bili nenadoma ustavljeni številni razvojni programi. Ponovno smo se začeli angažirati v letih 2015 in 2016. Katja Martinčič in Primož Pavšič, takrat študenta, danes arhitekta, sta navezala stike z nevladnimi organizacijami, ki so delovale v Ugandi. Tam smo leta 2017 s skupino študentov zgradili Amasiko – prehodni dom za otroke, ki živijo na ulicah. Naš partner je bila humanitarna organizacija Alongside Africa, ki z Amasikom tem otrokom za določeno obdobje ponuja streho nad glavo, v tem času pa jim poskušajo najti možnost šolanja oz. zaposlitev. Vzporedno je študentka Danaja Vastič za magistrsko nalogo zasnovala hiše za zdravnike na kliniki Bwama ob bližnjem jezeru Bunyonyi. V sodelovanju z lokalnimi delavci je zgradila prvo hišo, ostale pa so domačini zgradili sami. Gre za kliniko, na kateri mladi zdravniki in študenti sekcije za tropsko medicino ljubljanske Medicinske fakultete skoraj vse leto zagotavljajo zdravniško oskrbo za okoliške prebivalce.

Vključili ste tudi študente gradbeništva – gre torej za povezovanje tudi teh dveh področij?

V manjši meri, saj v končni fazi gradbeniki številčno niso bili zelo zainteresirani za te projekte. Priključila se nam je študentka Tina Hostnik, ki je sodelovala pri načrtovanju in gradnji Amasika v Ugandi. Posebej so jo zanimala ekološke rešitve za sanitarno-higienske napeljave, vodo itd. Če gledamo ljubljansko univerzo, so verjetno študenti arhitekture in medicine tisti, ki jih sodelovanje v razvojno-humanitarnih projektih še najbolj zanima. Mogoče presojam prehitro, a zagotovo so naši študenti eni večjih entuziastov – projektov se lotijo s pogumom in resnično željo, da bi zgradili dobro zasnovane stavbe, ki bi imele pozitiven, transformativen učinek na družbo. In dejansko ga imajo. Ponudijo prostor, kjer se lahko zgodi nekaj tako družbeno pomembnega, kot je pridobivanje znanja.

Torej ste se povezali s študenti medicine, ki hodijo v Afriko?

Nismo se ravno povezali, smo se pa poznali. Zanje smo sicer v seminarju Aleša Vodopivca že prej pripravljali zasnovo klinike v Keniji, ki pa ni bila realizirana. Organizacijo klinike Bwama na jezeru Bunyonyi sicer vodi britanska

So mogoče inženirji bolj tržno usmerjeni?

To težko rečem, a danes je veliko fakultet in študentov bolj tržno naravnanih. V zvezi s tem se spomnim izjave Christopa Chorherrja v enem od intervjujev: »Pa saj to je čisto noro. Evropskim študentom rečem, naj za dva

© Sanele

© Chacks

© Goodman

»Naučijo se razumeti, da ima vse, kar si zamislimo in prelijemo v načrt na papirju, posledice v prostoru.«

meseca pridejo na drugi konec sveta. Naj si sami plačajo letalsko vozovnico in stroške bivanja in brezplačno delajo za nekoga drugega.« Ob tem se prime za glavo in nadaljuje: »... A vendar se študenti tudi ogromno naučijo. In na koncu so veseli, da so bili tukaj in da so dobili to izkušnjo. Da so lahko prvič s svojim znanjem zgradili nekaj za nekoga drugega. Mu ponudili prostor, v katerem bo lahko pridobil znanje ... In ravno s tem, ko nekaj narediš za drugega, pridobiš tudi nekaj zase.« Tudi sama mislim, da je to za študente arhitekture poleg osebne tudi izjemna praktična izkušnja. Naučijo se razumeti, da ima vse, kar si zamislimo in prelijemo v načrt na papirju, posledice v prostoru. Izkusijo, kako se to naredi. Hkrati uvidijo, da lahko med tem, kar narišeš na papir, in tem, kar si zmožen v danem okolju pod velikim časovnim in finančnim pritiskom narediti, nastane razkorak. Osem tednov, kolikor je običajno na voljo za zgraditev stavb, je res kratkih. Ob gradnji se sproti usklajujejo časovnica, proračun, detajli, spremembe. Študenti tako dobijo vpogled v delovanje gradbišča in hkrati v nastajanje prostora v fizični obliki. Učijo se tudi solidarnosti in izmenjave znanj z ljudmi, ki delajo z nami. Gradbišča namreč vključujejo približno 20 naših študentov ter 15–25 lokalnih delavcev, ki za delo dobijo plačilo po običajnih lokalnih tarifah.

Ali imate kakšno povratno informacijo, kaj se potem s temi objekti dogaja?

Različno. Ithuba Community College v Johannesburgu naj bi bil vključen v javno šolstvo, ob Amasiku v Ugandi bodo začeli graditi novo stavbo, v Gambiji ravno tako nadaljujejo z gradnjo drugih stavb v kompleksu. Velika problema afriških držav na področju izobraževanja sta namreč pomanjkanje učiteljskega kadra in prostorskih zmogljivosti. Razredi lahko štejejo tudi do šestdeset otrok in posledično je raven znanja nizka. Stanje na osnovnošolskem področju se sicer izboljšuje, saj je dostop do osnovne izobrazbe tudi eden izmed ciljev Deklaracije tisočletja OZN. K njegovemu uresničevanju naj bi z majhnim deležem BDP-ja prispevale vse države z boljšim ekonomskim položajem, tudi Slovenija. Zato na naše delo gledam tudi v kontekstu mednarodnih dogovorov o razvojni pomoči.

Vsi pridobite, vi izkušnjo, oni pa stavbo.

Da. Stavba ponudi prostor za učenje in hkrati odpre možnost prenosa idej, tako prostorskooblikovalskih kot tudi materialnih in tehnoloških, v lokalno arhitekturo. Žal se na te projekte velikokrat lepi oznaka »neokolonializma«. Dietmar Steiner, nekdanji vodja dunajskega Architekturzentrums, je bil velik zagovornik gibanja »načrtuj – zgradi« in projektov študentov evropskih arhitekturnih šol v revnejših predelih sveta. Oznako je zavrnil z argumentom, da je projekte treba razumeti tudi v kontekstu profesionalne globalne »humanitarne pomoči«, ki jo narekujejo komercialni interesi severne poloble in ki v veliki meri ignorira lokalne kulture in potrebe. Zapisal je, da »gibanje 'načrtuj – zgradi' v nasprotju s tem poudarja komunikacijski model učenja, ki se opira na lokalne razmere in opolnomoči lokalno prebivalstvo. Namesto da v lokalne skupnosti uvajajo življenjski slog, uvožen z bogatega severa, s katerim se te skupnosti ne morejo povezati, lahko takšni projekti skupnosti navdušijo, da ponovno aktivirajo in oplemenitijo lastne tradicije in gradbene metode. Tako vzpostavijo nove možnosti za reševanje lastnih situacij.«

Študentom s tem sodelovanjem omogočite izkušnjo, ki je veliko več kot arhitekturna. Menim, da gre za življenjsko izkušnjo, ki ostane za vedno. Morda je to najpomembnejša stvar, ne gre za »imidž« in blišč, ampak nekaj v dobro družbe in sveta.

Rekla bi, da študentje v teh dveh mesecih zelo neposredno vidijo in na svoji koži občutijo, kaj pomeni živeti in graditi v revnejšem delu sveta ter kaj pomeni izobraževati se v okoljih, kjer dostop do znanja ni samoumeven. Mnogokrat je treba plačevati tudi za osnovno šolanje. Ljudje pa dejansko nimajo denarja niti za šolske potrebščine in prehrano. Nadaljevanje izobraževanja po osnovni šoli je še večji problem.

Dejstvo je, da z našimi akcijami ne moremo rešiti globalnih strukturnih problemov, kot so revščina, slaba gospodarska razvitost itd., lahko pa delujemo mikrolokalno, »akupunkturno«, in vsaj nekaj generacijam otrok v določenem okolju omogočimo dober prostor za učenje. Hkrati sodelujoči študenti (vsaj upam) osvojijo kritično stališče, skepticizem do »kapitalističnega biznisa arhitekture, ki prevladuje na severni polobli«, če ponovno navedem besede Dietmarja Steinerja.

Ali lahko povzameva, da želite svojim študentom predati sporočilo, kako pomembno je družbeno angažiranje?

Seveda, a tu niti ne gre za »moje« študente, saj so ti projekti odprti za študente celotne fakultete. Tudi sama sem le del večje ekipe mentorjev – ob iniciatorju Alešu Vodopivcu so tu še Tadej Glažar, Gašper Medvešek, Tomaž Slak, Josip Konstantinovič, Lars Bylund in naši mladi kolegi Tadej Bolta, Katja Martinčič, Primož Pavšič, Nina Savič, Klara Bohinc in drugi. Običajno pozovemo študente, ki jih projekti zanimajo – ni jih neizmerno veliko, saj so ti zahtevni in dolgotrajni. Vendar menim, da je za študente to pomembna izkušnja: ne le praktična izkušnja gradnje, ampak tudi spoznanje, da lahko s premišljenostjo in malo sredstvi zgradimo dober prostor. Gradimo namreč z zelo majhnim proračunom, in zato poskušamo biti inventivni – v smislu porabe materialov, zasnove konstrukcij, klimatske in prostorske zasnove. Študenti v končni fazi tudi spoznajo, da v vsakem okolju obstajajo materiali, ki jih je mogoče z novim pogledom uporabiti na dober način, npr. združiti tradicionalne materiale in gradbene tehnike s sodobnimi. Vedno se nam je zdelo pomembno, kako se šolski prostori odzivajo na podnebje. Afrika je ogromna celina, vsaka država ima podnebne specifikke in povsod smo razmišljali o tem ter iskali različne rešitve. Razvijali smo tudi osnovno gradivo: v Južni Afriki smo denimo testirali stene iz butane gline in slame, v Ugandi in Gambiji pa smo prešli na opeko iz stisnjene prsti, ki smo jo sušili na zraku.

Kako pa vi uporabite te izkušnje iz Afrike? Zagotovo to vpliva na vaše delo na fakulteti, v seminarju. Kakšno sporočilo podajate svojim študentom tukaj?

Zagotovo to pripomore k zavedanju, da sta naše znanje in delo pomembna za družbo. Razvojni projekti so seveda specifični, a tudi tukaj skušamo sodelovati z različnimi nevladnimi organizacijami. Na primer, s študenti in migranti smo v azilnem domu na Kotnikovi uredili in opremili večji prostor za druženje, v seminarju Aleša Vodopivca smo s študenti pomagali Slovenski filantropiji prenoviti hišo na Viču ... A od temeljev do strehe gradimo zelo težko, saj

© Sanele

© Thabo

© Thami

»Bistveno se mi zdi, da študente učim kritično razmišljati o stanju v družbi in prostoru, prepoznati probleme in najti orodja, s katerimi jih lahko rešujejo.«

nas omejujejo birokracija, zakonodaja itd. Skratka postopki, ki vse bolj bremenijo našo stroko in arhitekta spreminjajo v njihovega usklajevalca.

V mojem seminarju je dosti študentov, ki jih zanima družbena problematika, in na fakulteti v šali pravijo, da imam »oddelek za socialo«. Študente poskušam spodbujati k prepoznavanju družbenih in prostorskih problemov ter iskanju (arhitekturnih) orodij za njihovo reševanje. Tudi zato, ker mislim, da se danes študiji, ne samo arhitekture, nekako odmikajo od poklicnosti in da večine poklicev v prihodnosti sploh še ne poznamo. Čeprav je poklic arhitekta v okviru EU »reguliran poklic«. Bistveno se mi zdi, da študente učim kritično razmišljati o stanju v družbi in prostoru, prepoznati probleme in najti orodja, s katerimi jih lahko rešujejo.

Pomembno se mi zdi tudi povezovanje z drugimi strokami. Naša stroka je, že če gledamo »ustaljeno projektantsko prakso«, zelo kompleksna, kaj šele nekoliko širše urejanje prostora. Tako rešitve niso več generirane po ustaljenih postopkih in terjajo vključitev drugih znanj ter ne nazadnje bodočih uporabnikov. Zato v seminarsko delo občasno vključimo tudi strokovnjake z drugih področij, nevladne organizacije, vpeljujemo participacijo.

Tudi Kino Šiška, katerega obnovo ste zasnovali z Neno Gabrovec in Apolonijo Šušteršič, je prostor alternativne kulture. Imate nagnjenje do raziskovanja meja in marginalnih področij?

Imam. Saj pravim, že od diplome naprej sem nekako plavala med umetnostjo, arhitekturo in delom v nevladnih organizacijah. Vedno malo aktivistično, po svoje ... Ne maram ustaljenih postopkov in ne zanimajo me ukalupljeni procesi.

Tudi Kino Šiška je produkt dela na nevladni ravni, rezultat večletne raziskave, ki sta jo vodila Mirovni inštitut in danes že pokojna Nevenka Koprivšek. Šlo je za iskanje prostorov za različne vrste sodobne umetnosti: v uprizoritvenem sektorju za vadbene prostore, v likovnem za ateljeje in tako naprej. Kino Šiška je bil ravno v tistem času izpraznjen in bil je v lasti mesta. Izkazal se je kot primeren za nove umetniške prakse, predvsem glasbene in uprizoritvene. Projekt se je tako razvil iz raziskav nevladnega sektorja.

Ta naravnost v raziskovanje marginalnih področij – se vam zdi, da ste jo prevzeli od staršev? Je to vaša osebna naravnost?

Moji starši so res zelo solidarnostno naravnani, to moram reči. Potem so ključni Aleš Vodopivec, Apolonija Šušteršič, Martina Malešič in v zadnjih letih sociologi Klemen Ploštajner, Maša Hawlina, Rok Ramšak. Tudi Janez Koželj, saj sem bila v seminarju najprej pri njem. To so zagotovo pomembni ljudje na moji poti. Rekla bi, da tudi moj prijateljski krog z (bolj ali manj) neodvisne umetniške scene, najbolj tisti del, ki me je izoblikoval v obdobju gimnazije in študija. In samo dogajanje v sodobni umetnosti.

Ne vem pa, ali raziskujem marginalna področja. Vedno sem le rada ustvarjala projekte, katerih tematiko sem v določenih obdobjih prepoznala kot zanimivo. In vedno sem jih ustvarjala v kombinaciji z arhitekti, kar mi je odpiralo nove poglede in druga vprašanja. Za realizacijo projektov smo običajno poiskali sredstva na razpisih in jih zatem uresničevali – od razstav do projektov s področja socializacije arhitekture, obravnave modernistične dediščine, stanovanjske problematike itd.

Ali lahko to povežete tudi z vašim spolom, z idejo, da smo ženske bolj občutljive za družbeno dogajanje, da imamo željo po reševanju problemov v družbi ...?

Rajši ne. Toda točno to nalepko bi lahko dobila. Kar izhaja iz tradicionalno ženskam dodeljene skrbstvene vloge ...

Ste sami pri svojem delu kdaj začutili razliko v obravnavi, je bilo kaj težje doseči, ker ste ženska? Ali opazate kakšno razliko pri študentih?

Da, razlike v obravnavi so bile včasih prisotne, nisem pa imela drastičnih slabih izkušenj. Najtežje je bilo kdaj na gradbiščih (pri nas), ki so res »teritorij moških«. Na naši fakulteti nas je npr. le pet rednih profesorice, delež študentk pa narašča in je približno 60-odstoten. Med študentkami in študenti sicer ne opažam razlik, prej dobro sodelovanje.

Kako pa je na vas vplival podiplomski študij na AA v Londonu?

Kaj je prispeval na vaši poti?

Na tem študiju morda nisem ravno zadela študijskega programa, sama šola pa se mi je zdela izjemno zanimiva. Ni producirala klasičnih arhitektov projektantov. Tudi, ampak ne zgolj teh. Ponujala je zelo raznolike možnosti študija. Če te je zanimal arhitekturni film ali npr. vizualna umetnost, si lahko delal v seminarjih, ki so se ukvarjali s temi temami. Tudi način dela je bil zelo odprt: lahko si spremljal delo različnih seminarjev, obiskoval njihove kritike, vedno si bil dobrodošel. Veliko se je debatiralo, bar je bil nekakšno tako središče razgovorov, brez komunikacijskih zadreg med profesorji in študenti. Ta takrat relativno odprta scena mi je bila zelo všeč. Prav tako vsa predavanja, ki jih je šola organizirala, in razstave. Takrat smo dobivali tedenske zgibanke s programom in urnikom, razporedom kritik ali predstavitev. No, saj se tudi tukaj seminarji povezujejo, a smo vendarle bolj zaprti.

Katera pa so tista področja, ki vas poleg arhitekture še navdihujejo?

Vedno me je zanimala sodobna umetnost, najbolj sodobni ples. Sicer se z njim sama nisem nikoli ukvarjala, a imam ogromno prijateljev iz tega kroga. Vedno se mi je zdel zares zanimiv, ker je abstrakten. Iz sodobnega plesa, mogoče še bolj iz konteksta vizualnih umetnosti, sem se učila abstraktnega razmišljanja. Presnavljanja, razmišljanja, razvijanja idej. Umetnost je predvsem vplivala name pri snovanju konceptov.

Apolonija Šušteršič, ki deluje »arhitekturno v kontekstu sodobne umetnosti«, je dostikrat rekla, da ji je v kontekstu umetnosti uspelo realizirati projekte, ki jih v sicer tržno naravnem svetu arhitekture ni mogla. Tudi jaz sem se večinoma ukvarjala z netržno naravnanimi projekti. Rajši sem prijavila kak projekt na razpis kot na primer sodelovala na arhitekturnem natečaju, slednji so se mi zdeli bolj oblikovalska naloga z v naprej določenim programom. Vedno me je bolj zanimalo prepoznavanje problemov in iskanje rešitev kot pa reševanje že definiranih problemov. Na neki način je to bližje "design thinking"-u. Dobesedno si izmišljam svoje projekte.

Sledite svoji poti ...

Da; morda je malo samosvoja.